

Milli Eğitim Yıllarım

Serdar Kaya

serdarkaya.com

derinsular.com

serdarkhan.blogspot.com

Giriş.....	2
İlkokul.....	3
Ortaokul.....	6
Lise.....	9
Biz kimdik?.....	11

Bu kitapçığın ve benzeri çalışmaların en güncel versiyonlarına
aşağıdaki adresten ulaşabilirsiniz:

derinsular.com

[2007 yılında yazıldı]

Son güncelleme: Nisan 2020

Giriş

“Kurtuluş Savaşı'nda halkımız canla başla savaştı. Hiç kimse vatani için canını vermekten çekinmedi. En ön safta savaşanların öldüğünü arkadakiler görüyordu. En öndekiler öldürülünce bir sonraki saf onların yerini alıyordu. Onlar da öldürülünce, bir sonraki saf... Bu şekilde insanlar az sonra öleceklerini bile bile koşmaya devam ediyorlardı.”

İlkokul öğretmenim Kurtuluş Savaşı'nı bize buna yakın ifadelerle anlatmıştı. Birbiri ardından yere yığılan safları ve birkaç saniye sonra öleceğini bile bile koşmaya devam eden insanları zihnimde nasıl canlandırdığımı hala hatırlıyorum. Henüz çocuktum ve haliyle ürkmüştüm. Dahası, öğretmenimiz bugünümüzü şehitlerimize borçlu olduğumuzu söylemiş ve bir gün gerekirse bizim de gözümüzü dahi kırpmadan aynı şekilde canımızı vermemiz gerektiğini vurgulamıştı.

İşin bu kısmında bir bocalama yaşamıştım. Bunun başlıca iki nedeni vardı. Birinci neden, bir savaş meydanında, öğretmenimin tasvir ettiği şekilde ölüme koşmak istemiyor olmamdı. Bu elbette bir çocuğun isteyeceği türden bir şey değil. Hatta tuhaf vaatlerle ve fikirlerle beyni yıkanmamış bir yetişkinin de isteyeceği türden bir şey değil. Ama henüz 8-9 yaşındaki çocuklar olsak da, savaşa gitmek ya da ölmek istemediğimizi değil öğretmenimize, kendimize bile itiraf etmemiz zordu. Zira öğretmenimizin bu konuda hiç şakasının olmadığı her halinden belliydi. Bir de, bu ve benzeri konular söz konusu olduğunda öğretmenimiz korkutucu derecede sert bir tavırla konuştuğundan, sınıfta gergin bir sessizlik olurdu. İleride benzeri şartların ortaya çıkması durumunda bizden beklenen şeyin canımızı vermek olduğunu ve bu konunun tartışmaya açık olmadığını anlardık.

İkinci neden, sırf Türk olduğumuz için Türk olmayan başkalarının bizim düşmanımız oldukları düşüncesini anlamakta zorlanmamdı. Bir insanın yurdunu savunmasında anlaşılabilir bir şey görmüyordum elbette. Ama hasbelkader Türkiye'de doğmuştum. Eğer Yunanistan'da doğsaydım, o zaman da Türklerle mi savaşacaktım? Peki ya annesi ve babası farklı milletlerden olan insanlar hangi ülke için savaşacaklardı? Öyle her şeyi çok sorgulayan bir çocuk değildim. Ama herkesin doğduğu ülkeye tam bağlılık duyması ve savaş çıkarsa başka ülkelere insanları öldürmesi fikrinin bu kadar kolay kabul görebilmesini hiçbir zaman anlayamadım.

Öğrencilerin ne kadar bu korku seansları sonrasında canını vermeye hazır piyon haline geliyordu, emin değilim. Ya da, kaç için için korksa bile, makbul tavrın ne olduğunu sezmiş olduğundan rol yapıyor ve belki bu rolü oynamaya ömür boyu devam ediyordu? Bilmek zor... Ama ilkokul, ortaokul ve lise yılları boyunca benzeri ölüm ululamalarına pek çok kez rastlasam da, tek bir öğrencinin dahi “Ben savaşmak istemiyorum” dediğine şahit olmadım. Bir insan gerçekten de ölmeye bu kadar hazır olabilir miydi? Yoksa korku ortamı ikiyüzlülük mü üretiyordu?

Türk eğitim sistemi muhtemelen her iki tipolojiyi de ortaya çıkarıyor. Bazısı vatani için ölmeye içtenlikle hazır. Ama kimileri de var ki, bir yandan sürekli militer-milliyetçi sloganlar atıyor ve en olmadık yurtdışı operasyonları dahi hararetle destekliyor olsa da, diğer yandan aynı günlerde kendi askerliğini bedelli yapıyor! Ama bu iki gruptan hangisinde ne kadar insan vardır, tahmin etmek zor.

Henüz bir ilkokul çocuğu iken bu konuları kuşatıcı bir şekilde değerlendirebilmem elbette zordu. Kurtuluş Savaşı'nın aslında nelerin sonucu olduğunu, neleri içerdiğini ve ne manaya geldiğini dahi ancak 30'lu yaşlarımda öğrenecektim. Ama henüz 7-8 yaşlarında bir ilkokul öğrencisi iken sadece ürkmüş ve tereddütte kalmıştım.

Teneffüs zili çaldıktan sonra, sınıfın çalışkan öğrencilerinden biri olan Burak'a çaktırmadan bir şeyler sormaya çalıştığımı hatırlıyorum. Bir noktada, “Bugün savaş olsa gider misin?” demiştim.

Burak'ın bir yumruğunu havaya kaldırarak, yüksek sesle “Vatanım için en önde savaşırım!” diye haykırması üzerine de doğal olarak başka bir soru sormamıştım. Hatta bu yürekli davranış üzerine bir parça gaza geldiğimi dahi söyleyebilirim!

İlkokul

İlkokul yılları dendiğinde aklıma en başta üç şey gelir: *Selami*, *Tembeller Kümesi* ve *Dayak*. Sırayla izah etmeye çalışayım...

Selami, birinci sınıfta bir yıl birlikte okuduğumuz arkadaşımızın adıydı. Birinci sınıfı dördüncü kez okuyordu. Bizimle birlikte okuduğu sene de sınıfta kaldığından, bizden sonra kaç sene daha birinci sınıfa devam ettiğini bilmiyorum.

Dünya iyisi, gözlerinin içi dahi gülümseyen bir çocuktu Selami. Ne yazık ki okumayı öğrenebilecek zeka seviyesine sahip değildi. Eğer biraz düzgün bir ülkede yaşıyor olsaydık, ona herhalde öğrenemeyeceği şeyleri ısrarla öğretmeye çalışmazlardı. Belki onun durumundaki öğrencilerin eğitimi konusunda uzmanlaşmış öğretmenleri olurdu. Selami öğrenebileceği şeyler nelerse (ve bunları ne şekilde öğrenebiliyorsa) öğrenir ve sonra bir şekilde hayatına devam ederdi.

Peki bizim sınıfımızda ne oluyordu? Selami, köyün delisi muamelesi görüyordu. Öğretmenimiz Selami'nin “aptallığını” yüzüne vuruyor, ve sanki çok komik bir şeymiş gibi onun üzerinden örnekler vererek sınıfı Selami'ye güldürüyordu. Ama enteresandır, Selami o kadar iyi bir insandı ki, bütün sınıf kendisine gülerken, o da onlarla birlikte yüzünde son derece samimi ifadelerle gülüyordu!..

Kim bilir, belki de Türk ya da Yunan olmayı insanların seçmiyor olduklarını bile düşünemeyen bir öğretmen, bazı çocukların “aptal” olmayı seçmemiş olduklarını da düşünemiyordu. Belki yine de biraz ölçülü eleştirmek ve biraz daha insafli olmak lazım... İmkanları sınırlı bir ülkede, kapalı bir toplum içinde ve epeyce militer bir ilk dönem cumhuriyet kültürüyle yetişmiş olan bir kadının yapacağı öğretmenlikten çok fazla şey beklemek belki baştan yanlış. Neticede sene 1980'ler, ve ülke Türkiye...

Bir uca 2020 yılının Finlandiyası konusa, 1980'lerin Türkiyesi diğer uca herhalde çok uzak olmaz. Konunun bir yanı bu. Ama diğer yandan, zihinsel kapasitesi sınırlı bir çocuğun da duyguları olduğunu bilmek ve anlamak için herhalde özel eğitim almış olmak şart değil. Çoğu zaman diğer öğrencilerden daha temiz düşünceli ve hassas olabilen zavallı bir çocuğu anlayabilmek ve sevebilmek için ise, biraz olsun vicdan sahibi olmak yeterli olmalı.

Selami konusu böyle. Gelelim Tembeller Kümesine...

Üçüncü sınıfta öğretmenimiz sınıfı kümelere ayırdı ve sonra mezuniyete kadar sınıf düzeni bu şekilde kaldı. Küme sistemine geçmenin nedeni, öğrencilerin kendi aralarında grup çalışmaları yapmalarına imkan tanımaktı. Ancak, öğretmenimiz, dersleri kötü olan öğrencileri ayrı bir kümeye oturtmuş ve bu kümenin adını Tembeller Kümesi koymuştu.

Bu kümeye oturtulan öğrenciler, her Allah'ın günü bireysel ya da kollektif azarlar ve hakaretler işittiler. Devletin onlar için boşuna bir dolu para harcadığını, ama onların oturdukları sırayı bile hak

etmediklerini “öğrendiler”¹. Sıklıkla dayak yediler. Her gün yaşadıkları zihinsel ve fiziksel taciz karşısında psikolojilerinin bozulmaması, kendilerine güvenlerini yitirmemeleri ve hatta belki kendilerinden nefret etmemeleri zordu.² Maruz kaldıkları sistemli aşağılanma, hayata bakışlarını kim bilir nasıl şekillendirdi... Bir kısmının okul hayatı muhtemelen beşinci sınıfın ardından sona erdi. Sonra kim bilir nasıl insanlar olup çıktılar... Çocuklarını nasıl yetiştirdiler... Kendilerinden güçsüz olduğunu sezdikleri kimselere kim bilir nasıl davrandılar...

Böyle bir ortamda zehirlenerek büyüyenler elbette sadece Tembeller Kümesi sakinleri değildi. Güçsüz olana, geride kalana nasıl davranılması gerektiği konusunda diğer öğrenciler de her gün önemli dersler alıyorlardı. Bir insanın formatif yıllarında sürekli bu gibi şeylere şahit olmasının doğuracağı sonuçları azımsamak zor. Bu şekilde yetişen bir insan günü geldiğinde düşene bir tekme de kendisi vurmaya yerine el uzatmayı tercih ederse, bunu aldığı eğitim sayesinde değil, aldığı eğitime rağmen yapıyor olması muhtemeldir.³

Kaldı ki, biz bütün bu olan biteni sadece izlemiyorduk. Bu psikolojik lince katılıyorduk da. Mesela, öğretmenimizin herhangi bir sebepten ötürü kabahatli bulunduğu bir öğrenciyi kimi zaman bir günlüğüne Tembeller Kümesine alarak küçük düşürmek gibi bir uygulaması vardı. Çoğu öğrenci için bu komik bir şeydi. Öyle ya, başarılı bir öğrenci olan Cengiz'in o tembellerin arasında ne işi vardı? “Cengiz tembellerle oturuyor. Ha ha ha.”

Tembeller Kümesi uygulaması, müstakil olarak ele alınmayı hak eden bir diğer milli eğitim faciası. Bu kümelerin öğrencileri ile aynı sınıfta yıllarımızı geçirmiş olsak da, neler hissettiklerini, nasıl yaralandıklarını bilmiyor olmamız kuvvetle muhtemel. Mesela, sekiz yaşında bir Tembeller Kümesi öğrencisi olmak acaba nasıl bir şeydir? Her sabah okula gelip o kümenin sıralarından birine oturmak ve “devlete yük” olduğunu hissetmek acaba nasıl bir şeydir? Bazı gün sözlü, bazı gün fiziksel tacize uğramak, bazı gün ise her ikisini birden yaşamak acaba nasıl bir şeydir?

Tembeller Kümesi, en temel eğitim prensiplerini bile tersyüz eden bir uygulama. Oturdıkları sırayı bile hak etmedikleri söylenen çocukların devlete aslında elbette hiçbir borçları yoktu. Bir devlet kurumunda her gün aşağılandıkları ve belki kalıcı olarak yaralandıkları için asıl devlet onlara çok şey borçlu -- ve bu kolay ödenebilir bir borç değil. (Bu gibi kötücül uygulamalardan sorumlu olan öğretmenlerin bu mesleği ve devletten aldıkları maaşı hak edip etmedikleri konusu ise ayrıca tartışılabilir.)

Son olarak, dayak konusu...

Dayağın hiçbir durumda eğitimde yeri olmamalı. Ama şiddetin farklı dereceleri var ve kimi öğrenciler daha ileri seviyede şiddete maruz kalıyorlar. Türkiye'de dayak (en azından 1980'li yıllarda) öğretmenlerin inisiyatifindeydi. Öğretmen ister döver, ister severdi. Şiddet, ileri bir seviyeye varmadıkça normal karşılanırdı. Misal, öğretmenin tokat atması ya da sopayla dövmesi gibi şeyler sıradandı. Ama öğretmen var gücüyle saç çekerken hızını alamayıp öğrencinin kafa

1 Bir örnek: “Misikinler! Defolun gidin o sıralardan! Orada oturmayı kimler hak ediyorsa, onlar gelsin otursun!”

2 Tembeller Kümesindeki bir arkadaşımız bir gün dersin ortasında altına kaçırılmıştı. Kümenin zeminine idrar yayılmış ve haliyle ortalık kokmuştu. Bunu o gün Tembeller Kümesindeki öğrencilerden birinin yaptığı bir tuhaflik olarak görmüştük. Halbuki ilgili uygulama ve sınıfta yapılan diğer yanlışlar nedeniyle arkadaşımızın psikolojisinin bozulmuş olması da pekala mümkündü. Ama bilemezdik.

3 Azarlayarak ve hakaret ederek eğitim alanlar sadece Tembeller Kümesi öğrencileri değildi. Farklı şekillerde ve seviyelerde de olsa, sınıfın geneli benzeri tavırlara maruz kalıyordu. Mesela sınıfta kekeme bir arkadaşımız vardı. Öğretmenimiz kekeleyiği için onu bazen azarlıyor ve bu şekilde onu bu sorununu yenmeye zorluyordu. Bir seferinde kooperatif diyemediği için onun üzerine gittiğini ve onu kekeleymeden kooperatif demeye zorladığını hatırlıyorum. Haliyle başaramadı. Zira öğretmen bağırırken çocuk daha da geriliyordu. Öğretmen baktı olmayacak, “Eve gidince bağıra bağıra kooperatif diyeceksin!” diye bağırılmaya başladı. “Söyleyebilece kadar kooperatif diyeceksin!”

derisini kaldıracak olursa, o zaman iş değişirdi. Gazetelerde zaman zaman bu gibi aşırı örnekler yer alırdı. Ama bu denli ileri seviyedeki bir şiddet yaygın olmadığı gibi, yaygın kabul de görmezdi. İlk ve orta dereceli okullarda daha çok falanca öğretmenin “dövüp dövmediğinden” ya da filancaın “elinin biraz ağır” olduğundan bahsedilirdi.

İlkokulda bizim öğretmenimizin uyguladığı şiddetin orta seviyede olduğunu tahmin ediyorum. Öğretmenimizin yaptığı başlıca iki şey vardı. Birincisi, saç çekmekti. Ama öğretmenimiz bunu biraz değişik bir şekilde yapardı. Önce öğrencinin saçlarından tutarak kafasını sallamaya başlar, yeteri kadar salladığına kanaat getirdiğinde de saçı bırakır, ve ardından hiç vakit kaybetmeden halen hareket halinde olan kafaya sert bir tokat patlatarak kapanışı yapardı. Saçları uzun olduğu için, daha çok kız öğrenciler bu yönteme maruz kalırdı.

İkinci yöntem ise, bir milli eğitim klasiğı olan sopaydı ve cinsiyet ayırt etmezdi. Öğretmenimiz elimizi uzatmamızı ister, sonra da ahşap sopasıyla elimize vururdu. Ancak öğretmenimizin elinin hiç ayarı yoktu. Sopa avucuma indikten sonra kemiklerimin sızlaması üç saatten uzun sürerdi. Sıra dayaklarını da bu şekilde yaptığından, buna pek çok kez maruz kaldım. Bir avucumda boydan boya izi görünen kalın kırmızı çizgiye, bir de kol saatime baktığımı, (sözgelimi) 9'un üzerinde olan akrep 12'ye geldiğinde bu acıyı artık hissetmeyeceğimi düşünerek saate konsantre olmaya çalıştığımı bugün gibi hatırlıyorum. Bu, ortalama ayda bir kez kendi kendime gerçekleştirmem gereken bir acıya dayanma seansıydı.

* * *

Birlikte geçirdiğimiz beş yıl boyunca öğretmenimi hiç suçlamadım. Ortada bir sorun olduğunun dahi farkında değildim. Dolayısıyla, bütün bunları aileme anlatmak aklıma bile gelmedi. Diğer öğrenciler de olan biteni yadırgamıyordu. Başka bir öğretmenimiz olmadığı için mukayese imkanımız da yoktu.

Öğretmenliğin kutsal ve sorgulanamaz bir statüsü vardı. Ailesine öğretmenin kendisini dövdüğünü söyleyen kimi çocukların, bunun üzerine evde ikinci bir dayak yemeleri de duyulmamış şey değildi. Ben en azından ailemden şiddet görmedim. Ama, “Şimdiki öğretmenler çok yumuşak; eskiden ne öğretmenler vardı, yanlarında çit çıkaramazdın!” gibi delice şeyler söyleyen akrabalarım hep oldu.

* * *

Mezun olduktan uzun yıllar sonra bütün yaşadıklarımı tekrar düşündüğümde, ilkokul öğretmenimizin ruh sağlığı çok yerinde olmayan, eğitimcilikten ve bilhassa da çocuk psikolojisinden nasibini alamamış bir kadın olduğuna karar verdim. (Biz mezun olduğumuzda sanırım 40 yaşlarındaydı ve çocuğı yoktu.)

Öğretmenimiz, şehrin en iyisi olduğu söylenen ilkokulun, en iyilerinden olduğu söylenen öğretmenlerindendi. Mezun olduğumuz gün ailelerimize, “Benim bugün neler hissettiğimi anlamanız mümkün değil, bunu ancak kızınızı verdiğiniz gün anlayabilirsiniz” gibi duygu yükler sözler sarf etmişti. Ben onun en iyi öğrencilerinden biriydim. Birkaç yıl sonra ona yolda rastlayıp konuşmaya çalıştığımda beni çıkartamadığını söyleyecekti.

Ortaokul

İlkokuldan sonra yeni bir okula başlamak ilginç bir deneyimdi. Zira yedi senelik bir okul, henüz 11 yaşında olan bir öğrenci için sonu hiç gelmeyecek bir yolculuğa başlamak gibiydi. Zaten bittiğinde de inanmamış, uzun sayılabilecek bir süre boyunca zaman zaman rüyamda eksik kalan kimi derslerden ötürü aynı okulda sınavlara girdiğimi görmüştüm.

Okulun ortamı ilkokuldakinden epey farklıydı. Yeni bir öğrenci, sırf okulun tuvalet yazılarını okuyarak ilkokulda ömrü boyunca kalsa dahi asla haberdar olamayacağı bazı şeyleri 15 dakika içerisinde öğrenebilirdi! Ancak her milli eğitim okulu gibi bu okulda da sebepli sebepsiz her şey yasaktı! Okula walkman getirmek, teneffüste, öğle tatillerinde müzik dinlemek yasaktı. Arkadaşına ödünç vermek için kaset getirmek de yasaktı. Okula ders kitapları dışında kitaplar getirmek bile yasaktı! Cep telefonu henüz icat edilmemişti -- ama edilmiş olsa herhalde o da yasaklanırdı.

Öğretmenlerden biri öğrencinin elinde bir kaset ya da kitap görecektse, derhal gasp edip idareye teslim ederdi. İdare ise, bir kez teslim aldığı bir şeyi asla geri vermezdi! Giden giderdi...

Saçların biraz olsun uzun olması yasaktı. Ama çok kısa olması da yasaktı! O sıralarda moda olduğu gibi saçları kısa kestirip Tenten misali önden bir parçasını uzun bırakmak da yasaktı. Öğretmenler, sabah bayrak töreninden sonra sıra halinde içeriye girmekte olan öğrencileri inceler, uzun ya da değişik modelli saç görürlerse öğrenciyi kenara ayırıp berbere gönderirlerdi. Saç konusundaki yasakların gerekçeleri arasında (tıpkı ilkokuldaki gibi) bit salgınını önlemek de vardı. Halbuki kız öğrencilerin çoğunun saçı uzundu -- ve pek çok yasak, bu gibi çelişkilerle ya da anlamsız istisnalarla doluydu.

Bir de tabii akıl edemedikleri istisnalar vardı. Bir gün dediler ki, “Ceket yakalarına okul rozeti dışında bir rozet asla takılmayacak!” Yani yakada ya hiçbir şey olmayacak, ya da sadece okulun rozeti olacak!.. O günlerde bir işporta tezgahında çember şeklinde, kırmızı-beyaz bir bayrak rozeti gördüm. Memleketin tarihini henüz bilmediğimden, bir mahzur görmeyip aldım, yakama taktım. Haliyle hiç kimse “Çıkar bunu” demeye cesaret edemedi. İnadına takıyor değildim elbette. Ama okulun rozetini niye takayım? Gece okulun üzerine büyük bir göktaşı düşse, herhalde ertesi sabah bayram ederdik...

* * *

Tabii her şey yasak olacak değil!.. Mesela dayak yemek bu okulda da serbestti! Öğretmenler ve idareciler *kavga eden* öğrencileri *döverlerdi*! O zaman bu bize tuhaf gelmiyordu tabii... Tuvalette sigara içenleri yakalayan nikotin tiryakisi öğretmenlerin ağızlarında sigarayla öğrenci dövmeleleri de biraz bunun gibiydi.

Bir öğretmenin sevmediği bir öğrenciye kafasına göre kıt not vermesi de serbestti. Aynı öğretmen, annesiyle aynı okulda görev yaptığı (ve zaten öğretmen çocuğu kontenjanıyla okula gelmiş olan) öğrencilere ise bol keseden notlar verebilirdi.⁴

Ancak bu okulun kimi öğrenci ve velileri, ilkokuldakilerden biraz farklıydılar. Haksızca uygulamalar karşısında her zaman sinmiyor, haklarını aramaya kalkabiliyorlardı. Bir seferinde bir öğretmenin her sınavına zayıf not vererek ikmale bıraktığı bir öğrencinin velisi konuyu mahkemeye taşımış, mahkemenin belirlediği bir öğretmen heyeti öğrencinin bütün yazılı kağıtlarına yüksek

4 Kıt ya da bol keseden verilen notlar ortaöğretim başarı puanını da doğrudan etkilediğinden, öğrencinin gideceği üniversiteyi dahi kolaylıkla etkileyebiliyordu.

notlar vermişti.⁵ Mahkeme, görevini kötüye kullanan öğretmenin diplomasına el koyunca, bazı öğrenciler üzülmuşlerdi. Ben pek üzülmemiştim.

* * *

Bazı şeyler ise, tıpkı ilkokuldaki gibiydi. Öğretmenler, hemen her konuda son derece devletçiydi. Ve yine ilkokul öğretmenimiz gibi zaman zaman maaş konusunu açıyorlardı. Ve yine ilkokul öğretmenimiz gibi, bu konu özelinde 180 derece dönüyor ve çok sevdikleri devletlerini yerden yere vurmaya başlıyorlardı. En önemli mesleğin öğretmenlik olduğunu, herkesi öğretmenlerin yetiştirdiğini, yurtdışında en çok maaşın öğretmenlere verildiğini kim bilir kaç öğretmenden duydum. Hemen hiçbirimiz o yıllarda yurtdışı nasıl bir yerdir, oralarda hayat nasıldır bilmezdik. O yıllarda internet de yoktu. Haliyle inanırdık.

Yine de bu noktayı eleştirmek çok fazla içimden gelmiyor. Zira öğretmenlerin cahilane tavırları, hemen her şeyin yasak olduğu bu okulu katlanılabılır kılan az sayıdaki şeyden biriydi. Çoğu kendi sahasına dahi hakim olmayan öğretmenlerin hemen her konuda atıp tutmaları her zaman izlemeye değerdi. Hani rütbeli askerler kışlada kral gibidirler, ama sivil hayatta pek kimsenin umrunda olmazlar ya? Öğretmenler de biraz böyle... Karşılarında kendilerini dinlemek durumunda olan bir kitle görünce, içlerinden bazıları biraz fazla rahat konuşmaya başlıyor. Sözel dersler bu konuda suistimale özellikle müsait.

Misal, tarihi olayları kafasına göre hikaye eden ve hatta bazen padişahlara bile ayar veren bir tarih öğretmenimiz vardı!..

“Fatih gece gemileri karadan yürütüyor... Bizanslıların haberi bile yok! Sabah uyanınca bir bakıyorlar, Osmanlı gemileri Haliç'te! Nereden geldi bu gemiler, acaba uçarak mı geldiler diye gökyüzüne bakakalmışlar!..”

“Kanuni Macaristan'ı alarak doğru iş yaptı tabi, ama sen hazır Yanoş'u yenmişsin, Macaristan'ı almışsın, sonra neden aynı adamı Macaristan'ın başına geçiriyorsun?? Güven olur mu hiç o adama!?”

“Selçuklu İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra beyliklerin birbirine düşmesi hiç iyi olmadı. Yahu hepiniz Türksünüz, niye birbirinizle savaşıyorsunuz? Birlik olup Bizans'a saldırsanız!”

Böyle yorumlar tabii ya gerçek dışı, ya da ilgili dönemler ile ilgili hatalı varsayımlara dayalı.⁶ Ama tarih öğretmenin bilmediği şeyleri o gün biz nereden bileceğiz? Haliyle dinliyoruz, gülüyoruz,

5 İlgili öğrenciyi de babasını da tanıdım ve bu hadisenin ardından adama büyük sevgi ve saygı duymaya başlamışım. Tanınan ve sevilen bir simaydı. CHP içinde aktifti. Hakkını aramasını bilen, bilinçli bir insandı. Bu dosyayı elden geçirirken, 2015 yılında akciğer kanserinden öldüğünü öğrendim ve üzüldüm.

6 Özetle:

(a) Gemilerin karadan yürütülmesi, ilk kez Fatih tarafından yapılmadığı gibi, o devirde bilinmeyen bir şey de değildi. Örneğin, Vikingler gemilerini sürekli bir nehirde diğerine transfer ediyorlar ve hatta bu transferleri kolaylaştırabilmek için gayet hafif gemiler [inşa ediyorlardı](#).

(b) Kanuni'nin Macaristan'ı vergiye bağladıktan sonra Yanoş'u orada bırakması, Osmanlı'nın [millet](#) sistemi ile ilgiliydi ve doğaldı.

(c) “Türk” beyliklerinin birbirleriyle savaşmalarında bir tuhaflık yoktu, çünkü o dönemde bizim anladığımız manada uluslar ortaya çıkmış değildi. Kaldı ki, insanların sırf aynı lisanı konuştukları ya da aynı kavimden oldukları için birbirleriyle savaşmayacağını düşünmek çok makul değil. İnsanlar menfaatleri çatıştığında savaşır. Değil aynı kavimden olan insanlar, öz kardeş olan prensler, şehzadeler dahi savaşabilirler. Birlik anlatısı, daha çok milliyetçi kitleleri mobilize etmeye yarar. Sahadaki faktörler biraz daha karmaşıktır.

eğleniyoruz, ya da üzüyoruz... Bütün bu tiyatronun adı da eğitim oluyor. Ama tabii artık ilkokulda olduğum çocuk da değilim. Biraz büyümüşüm, akıllanmışım. Okulda işlerin nasıl döndüğünü çözmeye başlamışım.

Bir örnekle izah etmeye çalışayım. Sanırım ortaokul üçüncü sınıftaydık... Yukarıda bahsi geçen tarih hocamız ile ilgili bir şey fark ettim ve bunu yakın arkadaşlarımla paylaştım:

“Bu adam koca okulda şu kadar sınıfın dersine giriyor. Her gün sabahtan akşama kadar burada. Her sınıfın her dönem şu kadar sınavı var. Öğrenci sayısı ile çarparsan, şu kadar yazılı kağıdı eder. Bir kağıdı okumak için en az şu kadar dakika gerekli. Bu adamın bu kadar kağıdı okuyabilmesi için gece bile uyumaması lazım. Mümkün değil okumuyordur, çünkü okuyamaz! Cevabın boyutuna göre hızlıca not atıyor olmalı!”

Okumadan not atma işine arkadaşlarımla kafası yatmadı. Saat hesabı ortada olduğu için tereddütte kalsalar da, bir şekilde hızlı hızlı okuyor olmasını daha muhtemel buldular. Ben ise bu hesaba güvendim. Belki de güvenmek zorundaydım, çünkü kaybedecek bir şeyim yoktu. Dersi dinlemiyordum. İlgimi çok fazla çekmeyen şeylere dikkatimi odaklamakta küçüklüğümden beri zorluk çektiğim için oturup ders kitabını da okuyamıyordum. Haliyle, sınav kağıdına yazacak pek bir şeyim yoktu ve bu hesaba güvenmezsem zayıf alacaktım. Hesap da gayet makul duruyordu.

O günden sonra, sınavlarda her duruma, her vakaya uyan yuvarlak cümleleri arka arkaya sıralamaya başladım. Bir de, aslında iki üç cümleye sığabilecek bu müphem ifadeleri iyice yayarak olabildiğince genişlettim. Misal, tarih hocası sınavda bir savaşı mı sordu, her savaşa uyacak, uymadığı durumda da çok sırtımayacak bazı genel şeyler karaladım:

Bu savaşın neticesi her iki imparatorluğun da geleceği üzerinde çok fazla etki sahibi olacaktı. Bu nedenle, taraflar savaş öncesinde çok büyük hazırlıklar yaptılar. Hazırlıklar uzun sürdü. Hazırlıklar esnasında herkes işini fazlasıyla ciddiye aldı. Hazırlıklar sona erdikten sonra, her iki ordu da yola çıktı. Haftalar süren çok uzun ve zorluklarla dolu bir yolculuğun neticesinde, iki ordu büyük bir meydana karşı karşıya geldi. Her iki taraf için de kader anıydı. Çok kanlı bir savaş yaşandı. Bu kanlı savaş esnasında her iki taraf da büyük kayıplar verdi. Savaş sona erdiğinde, savaş meydanı her iki taraftan da çok sayıda askerinin bedenleriyle dolmuştu. Hayatta kalanların ölüleri gömmesi bile günler sürdü. Savaşın ardından taraflar yeniden masaya oturdu. Anlaşma çerçevesinde kazanan taraf toprak kazanıp sınırlarını genişletti ise de, barış çok uzun ömürlü olmadı. İki ülke arasındaki ihtilaflar sona ermedi ve yeniden savaşlar yaşandı.

Dikkat ederseniz, yukarıda aslında hiçbir şey söylemiyorum. Malum, hemen her savaşta iki ordu vardır. Bunlar kışla içinde savaşmazlar, kalkıp bir yere giderler. Savaşırken kan akar, insanlar ölür. Ölen insanların bedeni savaş alanına düşer, ve herhalde birileri sonra onları gömer, ve saire...

Sorulan soruya bağlı olarak, hakkında hiçbir şey bilmediğim savaşlar, komutanlar, anlaşmalar hakkında bu türden şeyleri kim bilir kaç sınavda yazdım ve hiç fena sayılmayacak notlar aldım. Yanlış bir şey yaptığımı hiç düşünmedim. Aradan geçen çeyrek asrın ardından, “Hoca derslerde masal anlatıyordu, ben de sınav kağıtlarında” dersem, herhalde yanlış olmaz.⁷

⁷ Çok daha ileri gittiğim(iz) ve hatta bunu sistemli olarak yaptığım(iz) başka konular olmadı değil. Ama bu dolaşık işlerin bahsi uzun! Buraya sığmaz!

Lise

Lise yıllarında çok fazla ders dinlemedim, ders çalışmadım.⁸ Çoğu zaman geç de olsa, her sabah okula gittim. Ama havanın güzel olduğu neredeyse hiçbir gün okulda durmadım. İki üç arkadaş ya okulun içinde bir yerlerde, ya okulun çevresinde, ya da okulun çok uzağında vakit geçirdik. Ama yine de devamsızlıktan kalmadım. Okulda işlerin nasıl döndüğünü ve hangi suçların cezasız kalacağını artık biliyordum. Yoklama fişini ortadan kaldırmadan okuldan ayrılmadım.

Stephen King'i bu dönemde keşfettim. Şehir kütüphanelerinden ödünç aldığım Stephen King romanlarının tamamını lise yıllarında, ve ekseriyetle sınıfın en arka sıralarında, ders esnasında okudum. Kütüphanede bulamadığım kitapları satın aldım. Yine aynı dönemde, Dean R. Koontz ve Isaac Asimov'u keşfettim. Asimov, bilime olan ilgimi artırdı. Fen bölümü öğrencisiydim. Tek bir Fizik, Kimya ya da Biyoloji dersinde dahi dünyaya ya da evrene dair merak ya da hayret uyandıran herhangi bir şey öğrendiğimi hatırlamıyorum.

Romanlar beni okulun bu sıkıcı ortamından uzaklaştırıyordu. İnsanın gözünü açıp etrafına baktığında gördüğü şey her ne kadar gerçek de olsa, aynı zamanda bir hikaye, bir bağlam, bir konsept. Ama bir roman ya da kısa hikayedeki ortam da bir hikaye, bir bağlam, bir konsept. Gerçek ile kurmaca arasındaki fark, insan beyni için aslında zannettiğimiz kadar büyük değil. Sınıfta otururken beyaz tahtanın önünde bir şeyler anlatan cahil biyoloji hocasını da dinleyebilirsin, bir cesedi bulmak için [rayları takip ederek yürüyen çocukların](#) aralarındaki diyalogları da... Ama ikincisi elbette daha ilginç.

Stephen King kitapları beni roman yazmak istemeye de yöneltti. Ancak, bugün itibariyle kimi yakınlarıma pek inandırıcı gelmese de, ben fazlasıyla yazma özürliydim. Son derece iyi bir dilbilgisine sahip olmama rağmen yazı yazmayı beceremezdim. Aralarında makul bir ilgi bulunan iki üç düzgün cümleyi arka arkaya getirebilmem dakikalar alırdı. 100 üzerinden değerlendirilen Türkçe sınavlarında hemen her zaman 30 puanlık bir kompozisyon kısmı da olurdu ki, bu durum benim için sınavın üst limitinin en iyimser ihtimalle 80 olduğu anlamına gelirdi -- ki Türkçeden genellikle 70 civarında notlar alırdım.

Öğretmenlerin yere göğe koyamadığı kimi kompozisyonlar ise, bana hiçbir şey ifade etmezdi. Sınıftaki bazı kız öğrenciler tarafından kaleme alınan ve içerisinde “mangalda yanan kağıt parçaları kadar çaresiz...” gibi ifadeler bulunan yazıları fazlasıyla abartılı, zorlama, yapmacık, ve bir o kadar da anlamsız bulurdum. Benim bu kompozisyonlar hakkında ne düşündüğüm, başta öğretmenler olmak üzere hiç kimsenin umrunda değildi elbette. Sonuçta ben iki kelimeyi bile düzgün bir şekilde bir araya getirmekten aciz biriydim.

Günlerden bir gün, Türkçe öğretmeni ödev olarak verdiği bir kompozisyonu okumam için beni tahtaya kaldırdı. Kalkıp yazıyı defterimden okumaya başladım. Yazı sona erdiğinde başımı defterden kaldırıp öğretmenime baktığımda, kadının tuhaf ve küçümser bir ifadeyle bana bakmakta olduğunu gördüm. O günler itibariyle benim için dünyanın en sevimsiz insanlarından biri olan bu kadın ile birbirimize birkaç saniye öylece baktık. Sonra yüzündeki ifadeyi hiç bozmadan bana, “Bunlar gerçekten senin cümlelerin mi?” diye sordu. Bu bir soru cümlesi olsa da, soruyu soran kişinin cevabı öğrenmek gibi bir kaygısı olmadığı her halinden belliydi. Tabii doğruya doğru: Öyle bir anda “Hayır” diyememiş olsam da, bu sevimsiz kadın aslında sonuna kadar haklıydı! Zira

8 Dikkat eksikliğimden ötürü ikinci yüksek lisansıma dek hayatımda hiç düzenli ve sistemli ders çalışmadım. Ama lisan, dilbilgisi ve akıl yürütme yeteneğim ileri seviyedeydi. O dönemde ÖSS sınavlarında Türkçe sorularında dilbilgisi ve paragraf/akıl yürütme soruları ağırlıktaydı. Tarih ve coğrafya soruları dahi paragraftaki bilgiyi yorumlama üzerine kuruluydu. Bu sayede, sayısal olmama rağmen, ÖSS sınavında sözelde ilk 1000'e girmiş ve sonuç kağıdını görünce buna kendim de şaşırıyordum!

yazının her kelimesi anneme aitti ve işin doğrusu, ödevin verildiği dakikadan itibaren bu konuda yapılabilecek başka bir şey de yoktu.

* * *

Diğer dersler ortaokuldakinden çok farklı değildi. Ortaokul yıllarında iyi bir İngilizce öğretmenim vardı. Gramer konusunda okuldaki diğer İngilizce öğretmenlerinden açık ara ile daha bilgiliydi. Aynı okulun lise yıllarında bir de epey başarılı bir matematik öğretmenim oldu. Hepimize iyi seviyede trigonometri, karmaşık sayılar, limit, türev ve integral öğretti. Derslerini ilgiyle takip ettim. Çok geçmeden, özel bir dersane kendisini transfer etti. Transfer rakamı büyük olduğundan gazetelere haber dahi olmuştu. Bu ikisi dışında dikkate değer pek kimse hatırlamıyorum. Çoğu ya işini ortalama seviyede yapan ya da ne dediğini bile bilmeyen insanlardı.

Misal, yukarıda bahsettiğim tarih hocası başka bir okula tayin oldu, ama yerine gelen kişi onu aratmadı! Enteresan bir adamdı. Orta Doğu hakkında yorumlar yapmayı severdi. Hemen her derste (ilk kelimesini güçlü bir vurguyla telaffuz ettiği) “Pis Araplar” ifadesinin geçtiği cümleler kurar ve Araplar'ın bizi arkadan vurduklarını söylerdi. Bir de, Irak ve Suriye konusunda uygulamamız gerektiğini söylediği bazı politikaları anlatırdı.

Irak konusunda yapılması gereken şey gayet basitti. Musul ve Kerkük bize çok uzak değildi. Oralarda petrol olduğuna göre, Güneydoğu'da da petrol bulunması ihtimali çok yüksekti. Bu nedenle sınıra çok yakın bölgelerde çok derin kazılar gerçekleştirerek petrole ulaşmamız gerekiyordu. Ancak yine de petrol bulamazsak, kazdığımız kuyuların istikametini Irak'a çevirecek ve yer altından sınırı geçerek petrole ulaşacaktık!

Suriye politikası ise su eksenliydi. Barajlar kurarak nehir sularının hiçbir şekilde Suriye'ye akmamasını sağlayacak, ardından da petrol karşılığında su vermeyi teklif edecektik. Hocamızın sunduğu petrol/su paritesi de belliydi: Bir litre petrol karşılığında bir litre su vermemiz gerekiyordu. Zira, marketlerde pet şişelerde satılan suyun litre fiyatı, benzinin litre fiyatının çok altında değildi! Ancak su-petrol takası başladıktan bir süre sonra Suriyelilere, “Biz petROLSÜZ yaşayabiliriz, ama siz susuz yaşayamazsınız” denemiz ve iki litre petrole karşı bir litre su verilmesi yönünde anlaşmaya varmamız gerekiyordu.

Bunlar, kafasından uydurduğu anlamsız şeylerdi elbette.⁹ Ama böyle şeyler ders diye ciddi ciddi anlatılabiliyordu.¹⁰

Ders içerikleri dışında tuhafıklar da oluyordu elbette. Hepsini anlatsam, bu kitapçık kalın bir kitap olur! Sadece tek bir örnek vereyim: Başka bir öğretmenle aşk yaşamakta olduğu yönünde ortalıkta dedikodular dolaşan bir erkek öğretmen, sınıftaki bazı kızlara, “Sizler benim dersimde en ön sıralarda oturun” demişti. Öğretmen, bu değişiklik için herhangi bir neden belirtmemişti. Ancak en ön sıralara sadece kısa etek giyen kızları oturtmuştu! Böyle bir şeyi ciddi ciddi yapabilmiş olmasına hiç kimse inanmamıştı. Ama hiç kimse sesini de çıkaramamıştı.

9 Her şeyden önce, Suriye'nin ciddi bir petrol rezervi yok. Olsa bile, bir ülkenin petrolünü su ile takas edeceğini düşünmek zor. Hiçbir ülke gayet sınırlı petrol rezervini verip karşılığında bir bardak su içmez. Kaldı ki, dünya üzerinde tatlı suya sahip tek ülke Türkiye değil.

10 Öğretmenimizin hakkını yemek istemem. Her iki sınavından da 40 aldığım halde beni yine de geçirmişti!

Biz kimdik?

Biz, zaman zaman dörde, beşe, altıya çıkmakla birlikte, çekirdek itibariyle, okulun geri kalanıyla pek ilgisi olmayan üç kişilik bir gruptuk. Benim dışındaki iki kişiden ilki, grubumuza dahil olmadan önce, teneffüslerde tek başına okulun bahçesindeki böcekleri öldüren, derslerde ise kavanoza koyduğu böceklerle oynayan değişik biriydi. Bir ara her gün okula getirdiği suluboya takımı ile gizlice resimler yapıyordu.¹¹ Daha sonra, bu ilgi alanları bir parça değişti. Derslerde benimle birlikte kitap okumaya ya da defterinin arka sayfalarına çizdiği iki orduyu savaştırdığı “karakalem strateji oyunları” oynamaya başladı!

Diğer arkadaşımız ise, kendisiyle konuşulmadan pek konuşmayan, kendi dünyasında huzur bulmaya çalışan biriydi. Bizimle arkadaş olduktan sonra da değişmedi.

Öyle zannediyorum ki, bizim ortak noktamız, bir tür yarı-hapis hayatı yaşadığımız okulda kendimizi büyük ölçüde yalnız hissediyor olmamızdı. Her ne kadar bir yandan kendi dünyalarımızda yaşıyor olsak da, diğer yandan, içine düştüğümüz yalnızlığı birbirimizle gidermeye çalışıyorduk. Zira dünyalarımız farklı olsa da, tepki duyduğumuz, hatta nefret ettiğimiz şeyler aynıydı.

Mezun olduktan sonra zaman zaman görüşsek de, yıllar içinde yavaş yavaş birbirimizden koptuk.

[SON]

11 Okulun ilk yılındaki bir Türkçe dersinde öğretmen onu resim yaparken yakalamıştı. Hepimiz öğretmenin kızacağını zannetmiş, ama yanılmışık. Öğretmen, sıranın altında bulduğu resimleri çıkarıp tek tek incelemiş, çok beğenmiş ve ona çok yetenekli olduğunu, başarılı olabilmesi için desteklenmesi gerektiğini ve üniversitede resim eğitimi almayı düşünebileceğini söylemişti.